

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจของประเทศไทยทำให้เกิดรายได้การลงทุนในด้านธุรกิจต่าง ๆ และทำให้เกิดการพัฒนาในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมมาแต่โบราณ เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อการพักผ่อน นันทนาการ การศึกษาหาความรู้ และเพื่อธุรกิจต่าง ๆ ความเจริญทางด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีทำให้การท่องเที่ยวเจริญรุดหน้าได้อย่างรวดเร็ว จนทำให้การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจหนึ่งที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศ

ในปัจจุบันตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทยเกิดการชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง ปี พ.ศ. 2550 จนถึงปี 2552 ตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในฤดูกาลท่องเที่ยวแต่ละช่วงเทศกาล มีการคาดการณ์แนวโน้มของตลาดถึงการชะลอตัวของธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเนื่องจากปัญหาและอุปสรรคจากปัจจัยหลายประการในการทำตลาดท่องเที่ยวของประเทศไทยที่มีทั้งปัญหาเรื่องการเมืองที่ยังไม่ลงตัว ราคาน้ำมันที่สูงขึ้น และรวมไปถึงภัยสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปีที่ผ่านมา ส่งผลต่อเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว รวมถึงการบั่นทอนความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวและลงทุนในประเทศไทย ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงและชะลอตัวลงจากปีที่ผ่านมา ๆ มา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2553)

การท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมที่มีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยซึ่งมีทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทำให้การท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลทั้งในเชิงบวกคือด้านการกระจายตัวของเศรษฐกิจ และในเชิงลบคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ จนมาถึงปัจจุบันทรัพยากรดังกล่าวเสื่อมโทรมลง ส่วนหนึ่งมาจากการใช้ประโยชน์อย่างฟุ่มเฟือยขาดการบำรุงรักษาและการคำนึงถึงการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน อันอาจเป็นเหตุให้ความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวของไทยลดลงและกลายเป็นจุดอ่อนได้ในระยะยาว (วัลยา โอฬารรัตน์ และอรุณ บุญชัย, 2546, หน้า 9) ดังนั้นจึงเกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรที่มีอยู่ในภูมิภาคนี้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจำนวนมาก ซึ่งรวมถึง

การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่าง ต่อเนื่องทั้งต่อผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับชุมชน สังคม และประชาชนโดยรวม ยังส่งผลให้ การท่องเที่ยวมีการพัฒนาในระบบการจัดการท่องเที่ยวที่มุ่งสร้าง “มูลค่า” จาก “คุณค่า” ที่ นักท่องเที่ยวได้รับเมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามมูลค่าเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับการ ขอมรับอย่างกว้างขวางจะมุ่งเน้นสู่การสร้างควมยั่งยืนทางการท่องเที่ยวโดยอาศัยระบบการจัดการ ท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการพำนักพักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนที่มีการจัดการ ท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการแบบสัมผัสความเป็นธรรมชาติและอาศัย ทรัพยากรตามธรรมชาติเป็นปัจจัยในการดึงดูดความสนใจในการเดินทางท่องเที่ยวซึ่งเรียกว่า “นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเชิงอนุรักษ์”

ดังนั้น นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักแสวงหาสถานที่ท่องเที่ยวและสถานที่พักแรมบนพื้นฐาน ของทรัพยากรทั้งที่เป็นทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่อย่างมากมาย โดยเป็นการท่องเที่ยว ตามแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ ชายทะเล หาดทราย ภูเขา น้ำตก สวนผลไม้ เป็นต้น และแหล่งวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ได้แก่ระบบอนุสรณ์สถานบุคคลสำคัญ อนุสาวรีย์ วัดและศาสนา เป็นต้น โดยผู้ที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันภายใต้การจัดการอย่างมีส่วน ร่วมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

จากแผนพัฒนาแม่บทอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2544 - 2553) แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544 - 2549) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) มุ่งเน้นให้เกิดการกระจายได้สู่ชุมชนผ่านการสร้างรากฐานของชุมชนและภูมิ ปัญญา ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ที่เกิดจากธุรกิจการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการประกอบการด้านการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถตอบสนองเป้าหมายดังกล่าวได้หนึ่งประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวที่พัก แรมแบบโฮมสเตย์ ซึ่งปัจจุบันกระแสเรื่องโฮมสเตย์ได้แพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว เหตุผลหนึ่งอาจ เนื่องมาจากการเล็งผลในแง่การกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนโดยกระบวนการการทำงานให้ครบวงจร โดยอาศัยหลักแนวคิดและปรัชญาต้องมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ชุมชนอยู่บนฐานเศรษฐกิจที่พึ่งพา ตนเอง (สมศักดิ์ เทพสุทิน, 2544)

การท่องเที่ยวที่พักแรมแบบโฮมสเตย์เป็นการจัดการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีการดำเนินการ โดยจัดที่พักแรมที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ความสนใจเข้าพัก เพราะประหยัดค่าใช้จ่ายและได้ เรียนรู้ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต ตลอดจนวิถีของวัฒนธรรมของชุมชนที่จัดการการท่องเที่ยว การประกอบธุรกิจโฮมสเตย์กระทำได้ง่าย ๆ โดยใช้บ้านที่อยู่อาศัย หรือแบ่งห้องในบ้านให้ นักท่องเที่ยว ซึ่งบ้านพักจะสร้างขึ้นอยู่ในชุมชนหรืออาจตั้งอยู่หลังเคียวโคด ๆ นอกชุมชนก็ได้ แต่

มักจะตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหรือใกล้ ๆ กับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทางวัฒนธรรม (เกรียง จูติจำเริญพร, 2545)

จากนโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยวของภาครัฐและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในประเทศซึ่งรวมถึงอำเภอแกลง จังหวัดระยอง ที่มีธรรมชาติที่งดงาม นอกจากความงดงามของธรรมชาติ ระยองยังเป็นแหล่งผลิตอาหารทะเลที่สำคัญ เป็นแหล่งปลูกผลไม้เมืองร้อนที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะ เงาะ ทุเรียน มังคุด และยังเป็นที่ตั้งของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจแห่งใหม่ของประเทศ ทางหลวงสายสำคัญจากทุกภูมิภาคที่มุ่งหน้าสู่เมืองระยองถูกจัดสร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ภาคอุตสาหกรรม แต่ขณะเดียวกันก็เอื้อประโยชน์ให้การเดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดระยองรวดเร็วและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โรงแรม ร้านอาหาร ที่ได้มาตรฐาน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานระยอง, 2553)

จากข้อมูลข้างต้นนั้น อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ต่างก็มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการทำธุรกิจโฮมสเตย์และผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการในเขตชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอำเภอแกลง จังหวัดระยอง เพื่อเป็นการสร้างศักยภาพในการประกอบธุรกิจในสภาวะการที่แข่งขันสูง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษา การทำธุรกิจโฮมสเตย์ของประชาชนในเขตชายฝั่งด้านตะวันออกของอำเภอแกลง จังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษา ผลกระทบในการทำธุรกิจโฮมสเตย์ของประชาชนในเขตชายฝั่งด้านตะวันออกของอำเภอแกลง จังหวัดระยอง

สมมุติฐานของการศึกษา

1. เอกลักษณะของวิถีมุขชนในอำเภอแกลง จังหวัดระยอง น่าจะเป็นปัจจัยการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเที่ยว

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษา ในช่วงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 - 30 เมษายน พ.ศ. 2553
2. ขอบเขตในด้านพื้นที่ของการศึกษา การศึกษาวิจัยจะดำเนินการศึกษาผู้ประกอบการและประชาชนในอำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่า ผลการศึกษาที่จะได้รับจะเป็นทางเลือกในการประกอบการทำธุรกิจโฮมสเตย์ของผู้ประกอบการและประชาชน
2. คาดว่า ผลการศึกษาก็คือจะเป็นองค์ความรู้แก่ผู้ที่สนใจทำธุรกิจโฮมสเตย์

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการทำธุรกิจโฮมสเตย์

ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ประกอบการโฮมสเตย์

การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความเครียด ด้วยการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งตามความสมัครใจ โดยมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจบริการต่าง ๆ และประชาชนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งพึงพิงทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงเทคโนโลยีชาวบ้านอันเกิดจากภูมิปัญญาอื่น ๆ ที่สมาชิกชุมชนร่วมกันพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจจนกลายเป็นเอกลักษณ์ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว โดยผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมเพื่อบ่มบ่มให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ การท่องเที่ยวแบบนี้จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและการกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนด้วย

ทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปเยือนจังหวัดนั้นด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำหรือการศึกษา

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถ และทักษะของคนไทย อันเป็นผลจากประสบการณ์ที่สั่งสมผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ศักยภาพของการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมในคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของแหล่ง
ทรัพยากรการท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมชม คุณลักษณะหรือ
คุณสมบัติดังกล่าวมีความแตกต่างกันตามประเภทของแหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง เป็นสิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งต้องอาศัย
ธรรมชาติของระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่พักแรมแบบโฮมสเตย์ หมายถึง สถานที่พักแรมที่นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้านที่
เป็นผู้ให้บริการ หรืออยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับเจ้าของบ้าน เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้
ร่วมกิจกรรมประจำวันกับเจ้าของบ้าน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การถ่ายทอดองค์ความรู้ หมายถึง การสอนและการใช้สื่อการสอนเพื่อให้ความรู้ด้าน
ต่าง ๆ ตามเนื้อหา เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กระบวนการ ตลอดจนการประเมินผลที่กำหนดขึ้น